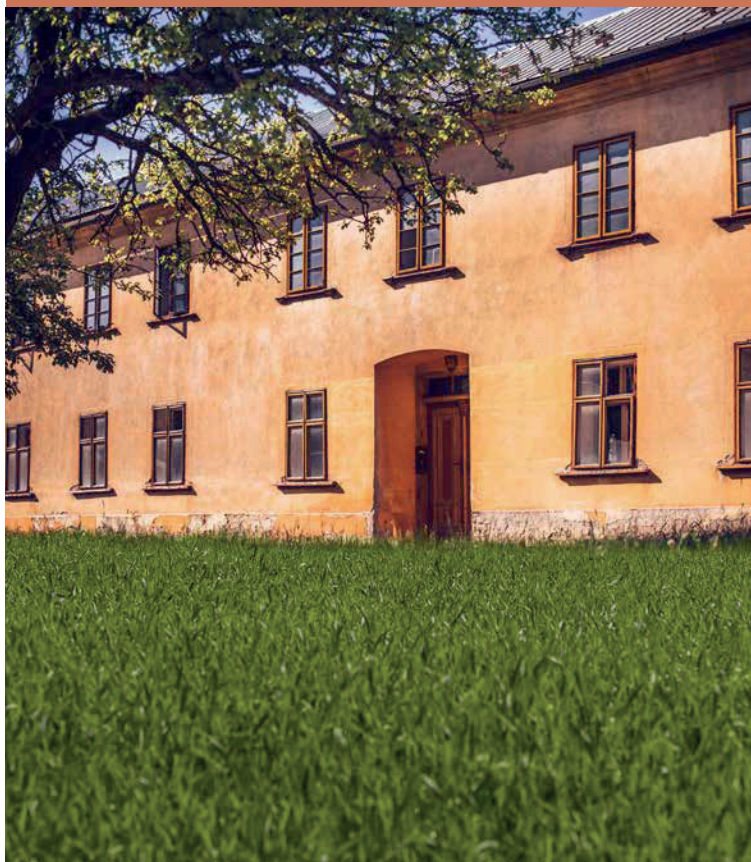

Dny lidové architektury Olomouckého kraje 20. 7. 2024

**Putování za lidovými stavbami
Hané a Olomouckého kraje
se slavnostním zahájením
v obci Cholín v areálu
zemědělské usedlosti č. p. 53**

**Dny lidové architektury Olomouckého kraje
Obec Cholína – areál zemědělské usedlosti č. p. 53
Putování za lidovými stavbami Hané
Sobota 20. července 2024, 10–17 hodin**

V letošním roce se uskuteční již 12. ročník Dnů lidové architektury Čech, Moravy a Slezska, tentokrát v Olomouckém kraji v obci Cholína nedaleko Litovle, jež patří mezi typické hanácké obce vyznačující se řadovou okapovou zástavbou situovanou podél širokých silnic či silnicových návší. Národopisná oblast Haná vyplňuje rozlehlé rovinaté úrodné území Hornomoravského úvalu na střední Moravě zhruba mezi městy Kroměříž a Vyškov na jihu a Mohelnice a Zábřeh na severu, geograficky poměrně zřetelně vizuálně obklopené několika nižšími či vyššími hornatinami. Pro zdejší vesnické stavitelství je charakteristické využití hlíny jako stavebního materiálu (vrstvení, války, vepřovice), ale v minulosti se i v této bezlesé krajině běžně vyskytovaly konstrukce roubené. Specifickým prvkem hanáckých domů byl mohutný přístavek zvaný žudr, kolmo připojený k jeho vnější boční stěně. Původně hanácké usedlosti směřovaly do ulice štítovými průčelími, převážně v 19. století však dochází vzhledem k potřebě větších úložných a skladových ploch k zastřešování vjezdových bran a k jejich stavebnímu uzavírání vůči veřejnému prostoru. Štítová orientace se tím mění v okapovou, což zcela proměňuje tvářnost hanáckých vsí. Díky prosperitě směřuje další stavební vývoj ke vzniku sýpkových polopater a pater nad celou boční stranou domu, postupně mizí také žudry a mnohé zámožné selské statky získávají koncem 19. a počátkem 20. století okázalou bohatou štukovou neoslohovou výzdobu a tak zároveň majitelé požadovanou podobu blízkou se městským vzorům. Vývoj se uzavírá od 2. poloviny minulého století zobytnováním sýpkových podlaží a necitlivou likvidací historických fasád, jež jsou nahrazovány jednotvárnými neinvenčními bírozlitovými nebo hladkými omítkami. Záměrem Dnů lidové architektury je představit široké veřejnosti mnohotvárnou, jedinečnou a často neprávem opomíjenou historickou architekturu našeho venkova. Přáním pořadatelů je, aby se Dny lidové architektury staly podnětem k hlubšímu poznání a pochopení hodnot a významu tohoto druhu kulturního dědictví a zároveň impulsem k posílení vědomí odpovědnosti za jeho uchování. Přímou inspirací pro realizaci myšlenky na vyhlášení Dnů lidové architektury Kotěrovým centrem architektury v Praze bylo před dvanácti lety kulaté výročí narození věhlasného lidového umělce, zednického mistra a štukatéra Jakuba Bursy působícího na Volyňsku, od něhož právě 21. července 2013 uplynulo 200 let. Od té doby se uskutečnila již řada zdařilých akcí popularizujících lidové stavby v mnoha krajích.

Dějištěm zahájení letošních Dnů lidové architektury Olomouckého kraje bude areál zemědělské usedlosti č. p. 53 v obci Cholína na Olomoucku, situované u budovy obecního úřadu. Tato historicky, architektonicky i urbanisticky cenná usedlost se vinou zanedbané údržby dostala do havarijního stavu, ale záchrany se ujala obec Cholína, která ji odkoupila a zahájila její celkovou obnovu a revitalizaci pro budoucí kulturně společenské potřeby obce. Součástí zahájení bude doprovodný program, který návštěvníkům nabídne ukázky stavebních a dalších tradičních řemesel, stánkový prodej regionálních produktů, vystoupení folklorního souboru Cholinka i možnost občerstvení se specialitami; během celého dne budou probíhat komentované prohlídky usedlosti č. p. 53, expozic Hanáckého muzea v budově obecního úřadu, areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie s farou a unikátní soukromé sbírky ořezávátek.

Kromě toho bude pro zájemce připravena exkurze Putování za lidovými stavbami Hané, při níž se seznámí s vesnickou architekturou vybraných vesnických sídel v okolí, asi tříhodinovou trasu exkurze s odborným výkladem bude možno absolvovat speciálním autobusem s odjezdem od obecního úřadu v 13 hodin, účast si lze rezervovat předem na e-mailové adrese e.henrichova@foibos.cz nebo na tel. 777 100 557, účast na exkurzi i celodenní program nebude zpoplatněn.

Charakteristické stavební prvky hanácké lidové architektury

Arkádové náspí

Jak je tomu v lidové architektuře často, motivem vzniku tohoto fenoménu není reprezentativnost, ale funkčnost. Chodník (zvaný na Hané násp, náspí), který procházel podél celé budovy chlévů, byl vždy vyvýšen nad terén dvora a byl krytý přesahem střechy. V 19. století, v souvislosti se změnou lehké doškové krytiny na těžkou břidlici či tašku, vznikla nutnost podepření krovy sloupky ukotvených do chodníku. Nejprve byly

používány dřevěné sloupky, později mohutné cihelné pilíře a ve vrcholné fázi subtilní sloupky z cihel, kamene a betonu s ozdobně provedenými patkami a hlavicemi. Podoba sloupů vycházela ze slohové monumentální architektury, byla však uzpůsobena lidovému chápání.

Žudr

Také žudr byl funkční součástí domu, a také on je specifickým a unikátním architektonickým prvkem reprezentujícím vesnické stavitelství Hané. Tyto mohutné rizality vystupující kolmo z boční okapové strany usedlosti do návsi nebo do ulice mají v částečně otevřeném a průchozím přízemí se vstupem do domu prostomou předstíh s lavicemi, nad níž

je v patře či polopatře umístěna sýpková komora. Žudry se vyskytují pouze v oblasti centrální Hané a pak také v etnicky německé enklávě na Vyškovsku, jejichž podoba se drobně odlišuje. Obdobné stavební útvary bychom našli ještě v severní části Dolního Rakouska, v Burgenlandu a na přilehlém maďarském území. Se žudry se v ikonografických a mapových dokladech setkáváme již dříve, ale vrcholná fáze jejich výstavby je 18. a 1. polovina 19. století, kdy se objevovaly prakticky u všech větších usedlostí na Hané. Při přestavbách bohatnoucích selských gruntů koncem 19. a v 1. polovině 20. století docházelo k jejich postupnému odstraňování a zánik dovršilo období po druhé světové válce. Zbývající je proto dnes třeba chránit jako vzácný doklad původní hanácké architektury. (Pozor, nezaměňovat – žudro známé zejména ze Slovácka je nevelký blokový výstupek – portikus představený ke vstupu do domu.)

I. Místo konání – Cholina

Obec a usedlost č. p. 53

Obec Cholina leží v úrodné rovinaté krajině Hané v severní části Homomoravského úvalu při jeho západním okraji pod mírně se zdvihajícími pahorky Zábřežské vrchoviny na úbočí zalesněného kopce Rampach asi 5 km jihozápadně od Litovle. V listinných pramenech je poprvé zmiňována již roku 1131 v majetkovém soupisu olomoucké biskupské kapituly. Většinu statků zde však vlastnili postupně různí feudálové až do roku 1546, kdy je celá ves Vilémem Haugvicem z Biskupic prodána městu Olomouc, jemuž náleží až do zrušení patrimoniální správy po roce 1848. Od roku 1850 se Cholina stává samostatnou obcí v politickém a soudním okrese Litovel a zažívá dlouhé období hospodářské prosperity a společenského rozkvětu. Vznikají tu různé spolky a družstevní organizace a rozvíjí se bohatý kulturní a spolkový život. Známými zdejšími rodáky jsou agrární politik, poslanec a novinář Josef Svozil nebo populární hanáčí lidoví vypravěči „stréček Krópal“ a „Jozefek Melhoba“ – Valentin a Václav Šindlerovi.

Urbanisticky je původní historické jádro obce tvořeno pro oblast Hané charakteristickou oboustrannou zástavbou okapově orientovaných, většinou patrových či polopatrových usedlostí řazených podél dvou kolmo na sebe navazujících hlavních širokých komunikací. Složitější půdorys doplňují menší a chudší usedlosti v okrajových partiích vesnice. V sousedství obecního úřadu se dochoval hodnotný patrový dům č. p. 53 zbudovaný z vepřovic, se zbytky roubených konstrukcí ukrytých pod hliněnou omazávkou a řadou cenných stavebních prvků. Do dvora se k němu připojuje mladší hospodářské křídlo s arkádou a celek uzavírá kamenná stodola. Nevyužívanou chátrající usedlost odkoupila obec se záměrem jejího využití ke kulturně společenským účelům a v současnosti probíhá její celková obnova.

Kostel s farou

Poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí v dominantní vyvýšené poloze na severozápadním okraji obce. Z původní gotické stavby z 1. čtvrtiny 14. století se zachovala část presbytáře, poté byl upravován kolem roku 1500 a renesančně v roce 1605. Dnešní podobu s podélnou hlavní a příčnou lodí, polygonálním

závěrem a štíhlou věží mu dala novogotická přestavba v letech 1859–1862. Areál doplňuje rozsáhlá výstavná barokní budova fary z let 1733–1734 se zahradou a hospodářským dvorem z 19. století. Kostel proslul pozdně gotickou zázračnou sochou Panny Marie Cholinské z počátku 15. století, roku 1997 odcizené a v roce 2006 nalezené a navrácené, k níž se konají pouti s doloženou nepřerušovanou tradicí od roku 1637.

Hanácké muzeum

Muzeum sídlí v patrové budově ve dvoře obecního úřadu a otevřeno bylo roku 1974. Základem jeho početných sbírek jsou různorodé rekvizity shromážděné a používané místním ochotnickým divadelním spolkem v 50. letech minulého století a dále předměty věnované místní

škole slavným cestovatelem Emilem Holubem při jeho přednášce v obci. Uvidíme zde mimo jiné také hanácké kroje, historické dobové vybavení vesnických domácností a hospodářství, řemeslnických dílen a školních tříd a řadu dalších historických a národopisných exponátů.

Expozice ořezávek

V Cholině můžeme navštívit také unikátní soukromé muzeum Zdeny Píroltové s rozsáhlou sbírkou ořezávek. Ve vitrínách má vystaveny stovky ořezávek od nás i z celého světa vyrobených z kovu, plastu nebo dřeva, různých tvarů, podob a velikostí, představujících nejrůznější objekty. Návštěva muzea je možná na základě telefonické dohody (na čísle 723 199 611).

II. Trasa exkurze – za lidovými stavbami Hané

II. 1 VPZ Senička

První písemná zmínka o Seničce pochází z roku 1348. Do 16. století byla ves rozdělena mezi řadu drobných vlastníků, postupně se ale dostává do majetku olomoucké kapituly. V roce 1734 došlo k výstavbě kaple sv. Andělů strážných, rozšířené v roce 1870. V polovině 19. století je v obci doloženo 10 žudrů, poslední mizí kolem roku 1920 u č. p. 34.

Během 19. století, stejně jako v jiných obcích na Hané, dochází k radikální přeměně vzhledu vesnice – mizí roubené stavby, staví se domy na kamenné podezdívce z nepálených, později z pálených cihel, jako střešní krytina se místo došku prosazuje břidlice.

Arkádová náspí se dochovala u č. p. 10, 18, 23.

Ojedinelou stavbou jsou povodňové zdi z roku 1859. Jedná se o kamenné zidky s pilíři a otevřenými oblouky s dřevěnými vraty. Ta se při povodni nadzvedla a voda mohla odtéct. Ještě v 70. letech 20. století stávaly zidky u č. p. 79 a 34, dodnes se zachovala poslední. Při silnici do Senice stojí zajímavá řepná váha z roku 1927.

II. 2 VPZ Rataje

Rataje jsou poprvé zmiňovány v roce 1141 v listině biskupa Jindřicha Zdíka, vznikly však patrně již v 11. století jako služební osada olomouckého knížete a po většinu historie patřily olomoucké kapitule. Roku 1743 byla postavena na návsi kaple, o rok později celá ves vyhořela a další požár následoval v roce 1866. Půdorys Ratají je zcela pravidelný a rozsah zástavby se až do 19. století neměnil. U části usedlostí se dochovaly chlévy s arkádovým náspím (č. p. 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 21, 25).

Rataje č. p. 19

Usedlost byla postavena v poslední čtvrtině 19. století na místě staršího statku. Dochovalo se náspí se zděnými hranolovými pilíři. Zvláštností uličního průčelí bylo „obložení“ fasády jednou vrstvou nepálených cihel, ale vzhledem k jejich zvětrání musely být omítnuty. Zchátralá usedlost se dočkala oprav ve 2. desetiletí 21. století od současných majitelů.

II. 3 Senice na Hané

Senice na Hané (dříve Hrubá Senice) má zajímavý vývoj. První zmínka o obci pochází již z roku 1078. Protože ves vždy patřila několika vrchnostem (v roce 1340 jsou zmiňovány čtyři dvory), má dodnes několik jader (návsí) – u kostela, v ulicích Kout a Zákostelí, zástavba se

nacházela i v ulicích Prap. Fr. Vrzala a Vodní. Od 14. století se Senice stává přirozeným centrem celé oblasti. Dominantou vsi je kostel sv. Maří Magdaleny (první zmínka z roku 1263), který roku 1654 vyhořel a v roce 1705 byl postaven nový barokní. V 19. století byla Senice největší vsí okresu a patřila i k obcím nejbohatším s rozvinutým spolkovým životem. Říkalo se, že zde vzejde na jaře i pometlo zaražené do země.

Senice na Hané č. p. 29

Usedlost č. p. 29 se nachází v západní části obce. Na mapě stabilního katastru z roku 1834 je sice již zaznačena jako zděná, ale v současné podobě byla postavena jako novostavba až v poslední čtvrtině 19. století. Její dvůr ze dvou stran obklopuje arkádové náspí s kamennými válcovými sloupy.

Obytná část byla ve 20. století přestavěna, chlévy a kolna si svou původní podobu zachovaly.

Senice na Hané č. p. 58

I když se zástavba na tomto místě nacházela již od založení vsi, současná usedlost pochází z let 1874–1877, o čemž nás informuje kamenná deska na budově chlévů. S výjimkou uliční fasády se usedlost dochovala v nedotčené podobě včetně dlážděného dvora s arkádovým náspím.

II. 4 VPR Příkazy

První zmínka o Příkazích pochází z roku 1250, kdy je v listině zmiňován jako svědek Martin z Příkaz. V roce 1368 se staly majetkem olomoucké kapituly. Vesnice patřila k nejzámožnějším a nejpokrokovějším obcím na Hané. Již v roce 1872 zde bylo založeno mlátičí družstvo, působila tu řada chovatelských družstev

a spolků a rozvíjel se drobný průmysl. Oporou hospodářského života byla rolnická záložna, která podporovala podnikání a postavila záloženský dům. V 19. století došlo k rozsáhlým požárům, v jejichž důsledku se starší usedlosti dochovaly jen velice výjimečně. Většina jich pochází z poslední čtvrtiny 19. století. Původně bylo v Příkazích 48 žudrů, dodnes

se dochovaly pouze dva – u č. p. 26 a 50. Dalšími pozoruhodnými specifickými mizejícími stavbami jsou podélné průjezdné tzv. „špaletové stodoly“, kdysi na Hané běžné. Příkazy lze označit za typickou velkou hanáckou ves se silnicovou návší s minimálně narušeným protáhlým půdorysem, jejíž kompaktní zástavba, tvořená okapově orientovanými zděnými usedlostmi, je soustředěna podél široké komunikace, jež vytváří osu obce.

Hanácké muzeum v přírodě

Muzeum je v Příkazích postupně budováno od roku 1986, kdy došlo k vykoupení usedlosti č. p. 54 z roku 1876 (tzv. Kameníčkův grunt) včetně 4 špaletových stodol v navazujících zahradách. „Hanácké skanzen“ byl otevřen v roce 1990 prozatím v areálu Kameníčkovy gruntu, který je typickým příkladem hanácké vesnické

architektury, ke zpřístupnění stodol došlo až po jejich opravě roku 1994. V roce 2021 byla do muzea převezena vzácná archaická roubená stodola ze Skaličky. Expozice dokumentující tradiční bydlení a život hanáckého venkova na přelomu 19. a 20. století jsou vybaveny původním inventářem vesnických domácností, řemeslnických dílen a dobovou zemědělskou technikou.

II. 5. Odrice

První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1236. V minulosti byla obec rozdělena, část patřila vladykům, část byla majetkem metropolitní kapituly, pod níž se pak sjednotila celá, a v jejímž vlastnictví zůstala až do roku 1848. Dominantou je kostel sv. Cyrila a Metoděje z roku 1902,

postavený známým hanáckým stavitelem Josefem Brachem. Usedlosti na návsi pochází převážně z konce 19. století, mnohé se dochovaly v původním stavu.

Odrice č. p. 6

Usedlost je příkladem hanáckého statku z konce 19. století s režnou cihelnou fasádou. Vzhledem k tomu, že se jednalo o drahý stavební materiál, majitel nechtěl své bohatství skrývat pod omítkou. Statek je tvořen obytnou budovou a na ni kolmo navazujícími chlévy s arkádovým náspím, areál uzavírá kůlna.

V hospodářské části jsou dodnes ustájeni koně, což je nepříliš častý, ale příhodný příklad téměř původního využití.

Sušárna chmele u č. p. 4

Chmel se na Hané pěstoval od nepaměti. V souvislosti se zrušením roboty a tím i levné pracovní síly po roce 1848 však chmelnice vymizely. V roce 1861 založil malou chmelnici Hynek Floryk z Tršic, díky finančnímu úspěchu se pak rozšířily po celé Hané, v roce 1889 také do Odrlic,

i na usedlost č. p. 4. Chmel nejprve sušili ve stodole s průduchy v obvodových stěnách, v roce 1928 bylo vestavěno topeniště a vznikla patrová roštová teplovzdušná sušárna zbudovaná z nepálených cihel. Ve 2. polovině 20. století sušárna chátrala, v roce 1968 vyhořela a na začátku 21. století byla na pokraji zániku. Záchrana proběhla díky občanského sdružení Aktiv+ (dnes Hanácká aktivní společnost, z. s.), zejména pak paní Elišky Dostálové. V roce 2014 obdržela za záchranu památky cenu Patrimonium pro futuro.

III. Oblast Hané

III. 1 Tučín – Spolkový dům tradic a řemesel

Spolkový dům byl zpřístupněn v roce 2018 po kompletní rekonstrukci usedlosti č. p. 17, obydlí drobného zemědělce, patrně chalupníka, postavené pravděpodobně kolem poloviny 19. století. Záchranou unikátní památky a vytvořením historicko-národopisné expozice tak

obec současně získala přitažlivý turistický cíl i prostory pro pořádání různých kulturních aktivit i činnost místních spolků. Tato nevelká usedlost protáhlého půdorysu je kompletně postavená z nepálených cihel a nad přízemím jí v celé délce prochází sýpkové polopatro. Má typické trojdielné půdorysné členění s centrální síní, obytnou světnicí a skladovou komorou, na niž navazuje malá průjezdná stodůlka.

III. 2 Kostelec na Hané – Červený domek Petra Bezruče

Dům Petra Bezruče č. p. 153 v Kostelci na Hané, známý jako Červený domek, je posledním básnickým bydlíštěm. Cihlové dvoupodlažní stavení je postaveno z neomítnutých sytě červených cihel. Původně bylo

k domku připojeno hospodářské stavení se stodolou, dvorkem, zahradou a širokým vjezdem. Stodola byla v roce 1937 přestavěna na přízemní (tzv. bílý) domek a vybavena nábytkem. Básník tady bydlel až do své smrti v roce 1958. V roce 1962 zde vznikl Památník Petra Bezruče – mezi lety 2004 a 2020 byl uzavřen až v roce 2020 došlo ke zpřístupnění nové expozice „Básník slezského lidu Petr Bezruč (1867–1958)“ vytvořené Muzeem a galerií v Prostějově.

III. 3 Vesnické památkové zóny v oblasti Hané: Lhotka u Přerova, okr. Přerov / Palonín, okr. Šumperk / Stará Ves, okr. Přerov / Uhřičice, okr. Přerov

IV. Olomoucký kraj

IV. 1 Studená Loučka – Venkovské muzeum Hřebečský grunt

Hřebečsko (Schönhengstgau) byl německý jazykový ostrov, který se nacházel po obou stranách česko-moravské hranice v okolí Svitav a Moravské Třebové. Na území Olomouckého kraje zasahoval částečně okrajově západně od

Mohelnice, poblíž ní leží obec Studená Loučka. Usedlost č. p. 31 je celistvě dochovaný klasicistní trojstranný uzavřený přízemní zděný statek z roku 1837 s řadou zachovaných funkčních původních stavebních součástí, například klenbami, černou kuchyní s chlebovou pecí, kachlovými kamny, měděným kotlem na ohřev vody aj. V části statku vznikla na jaře roku 2014 zásluhou vlastníků expozice „Hřebečský grunt“ dokumentující zdejší život v minulosti.

IV. 2 Další vesnické památkové zóny v Olomouckém kraji

Dlouhomilov, okr. Šumperk / Jakubovice, okr. Šumperk / Rejvíz, okr. Jeseník / Třeština, okr. Šumperk / Údolí, okr. Jeseník

IV. 3 Větrné mlýny

Území Moravské brány se stálými silnými větry bylo příhodným místem pro výstavbu větrných mlýnů, v 30. letech 19. století se jich zde nacházelo 107. Bohatě na větrné mlýny byly ale i okolní pahorkatiny, zejména Nízký Jeseník a Dražanská vrchovina. Rozeznáváme dva různé typy větrných mlýnů: jednak německé sloupové, neboli beraní, kompletně dřevěné konstrukce, které se natáčejí proti větru celé podle svislé osy, tvořené středovým dřevěným sloupem, a jednak holandské, zděné válcové konstrukce, u nichž se otáčejí po kolejnicích zabudovaných v obvodovém zdivu pouze střecha s vrtulí. Do současné doby se v Olomouckém kraji dochovaly dřevěné větrné mlýny v Partutovicích a Skaličce, a zděné v Přemyslovicích, Porubě, Městě Libavá a Suchdole-Jednově. Kuriozitou je vodárna v Radíkově, což je soubor technických staveb skládající se z čerpací stanice poháněné větrníkem, studny, vodojemu a rozvodného potrubí od firmy Sigmund Hranice.

Skalička, okr. Přerov

Červekův větrný mlýn ve Skaličce je příkladem dřevěného sloupového mlýna německého typu. Původně byl postaven počátkem 19. století v nedalekých Dřevohosticích a skládá se z dílů z jiných starších rozebraných větráků, o čemž svědčí datace 1786 na závaží a 1812 na krupníku. Na současné místo byl přestěhován v roce 1850 a od roku 1879 dodnes patří rodině Červeků, která o něj vzorně pečuje a udržuje jeho technické zařízení v provozuschopném stavu. Ve mlýně se šrotovalo až do roku 1966, což z něj

číní pravděpodobně nejdéle fungující větrák u nás. Pro zájemce je přístupný po dohodě s majitelem.

Přemyslovice, okr. Prostějov

Historie větrného mlýna v Přemyslovicích je pozoruhodná a pestrá. Dřevěný mlýn sem byl přestěhován v roce 1841 z blízkého Jesence, kde je zmiňován již roku 1777. V roce 1883 ho nový mlynář nechal bez rozebrání na kládách přestěhovat asi 60 m z obecního na svůj pozemek partou místních mužů. Za to je odměnil putnou slivovicí a sedmi kopami tvarůžků, ale při následné oslavě mlýn zcela shořel. Mlynář však do roka postavil na tomtéž místě nový zděný mlýn holandského typu, který byl v provozu do roku 1945. Poté byl původním majitelům odebrán a bez údržby chátral. Po roce 1989 jim byl navrácen a probíhá jeho postupná obnova. Navštívit jej lze pouze výjimečně po dohodě s majitelem.

IV. 4 Dřevěné kostely

Dřevo bylo v minulosti hlavním stavebním materiálem venkova a uplatňovalo se v daleko větší a širší míře na různé typy staveb. Až do závěru 18. století se dokonce používalo zcela běžně pro nosné konstrukce domů i na bezlesé Hané. Využívání stavebního dřeva od 19. století postupně klesá, zejména v souvislosti se stále důsledněji vymáhaným dodržováním protipožárních předpisů, s nástupem nových stavebních technologií a materiálů i vzhledem k jeho omezené trvanlivosti. Proto jistě nepřekvapí, že sloužilo i k výstavbě sakrálních objektů, ale z výše uvedených a také prestižních důvodů se ze značného počtu dřevěných kostelů do dnešní doby zachoval pouhý zlomek. Čtyři pozoruhodné stavby tohoto druhu můžeme navštívit rovněž v Olomouckém kraji:

Maršíkov, kostel sv. Michaela archanděla, okr. Šumperk

Roubený původně evangelický kostel sv. Michaela Archanděla byl postaven v roce 1609 na místě někdejší církevní stavby na prostranství uprostřed staré podhorské vsi ležící v širokém údolí na úpatí Jeseníků. Jako stavební materiál posloužilo dřevo získané z likvidovaného staršího a většího kostela ve Velkých Losinách.

Upravován byl poté barokně v letech 1655–1657, rokokově v letech 1776–1777 a nakonec v letech 1930–1931, přesto si zachoval svou ojedinelou pozdně renesanční podobu s archaickými prvky. Interiér kostela je kompletně obložen dřevěnými deskami s pozdně

gotickou polychromovanou šablonovou výzdobou pocházejícími ze zmíněného losinského kostela, plochý záklopový strop lodi napodobuje kazetování, kdežto presbytář je uzavřen starobylou konstrukcí dřevěné valené klenby. Z hodnotného barokního zařízení kostela vynikají varhany z roku 1776 umístěné na barevnou malbou zdobené empoře, tři bohatě řezbářsky provedené oltáře z konce 18. století a cenný oltářní obraz Archanděla Michaela od významného malíře Ignáce Raaba.

Žárová, kostel sv. Martina s hřbitovem, okr. Šumperk

Roubený původně luteránský kostel sv. Martina stojí zhruba uprostřed dlouhé horské řadové vsi poblíž komunikace a je obehnan masivní kamennou zdí. Byl postaven v roce 1611 a jeho vznik a podoba jsou identické s původem a vzhledem kostela v Maršíkově. Založení obou

těchto kostelů jakož i nového kostela ve Velkých Losinách inicioval majitel panství Jan Dětřich ze Žerotína. V podstatě se konstrukčně i celkovým ztvárněním jedná až na některé menší odlišnosti o téměř shodnou stavbu s kostelem v Maršíkově, včetně pozdně gotického malovaného dřevěného šalování interiéru. I v tomto případě jde o cennou pozdně renesanční architekturu.

Klepáčov, kaple sv. Jana Nepomuckého, okr. Šumperk

Prostá, ale neobyčejně působivá kaple sv. Jana Nepomuckého byla postavena místní obcí v roce 1783 na volném prostranství uprostřed vsi Klepáčov, jež se táhne horským údolím jižních Jeseníků. Roubená konstrukce celé stavby zakončením

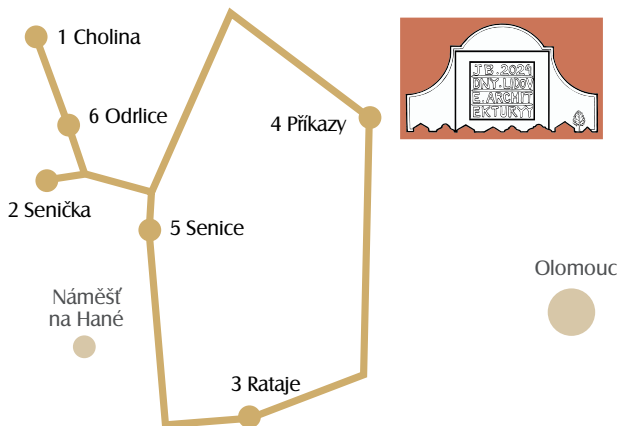
spočívá na masivní omítnuté kamenné podezdívce. Plochostropý interiéru kaple, jehož prostor téměř z poloviny zabírá rozměrná hudební tribuna, je zařízen novodobě a velmi jednoduše. Po odsunu německých obyvatel stavba chátrala a značně zdevastovanou kapli před zánikem zachránila Českou pojišťovnou financovaná celková památková obnova v 80.–90. letech minulého století.

Lipná, kostel sv. Jana Křtitele s hřbitovem, okr. Přerov

Nevelký kostel sv. Jana Křtitele v Lipné byl postaven asi na přelomu 17. a 18. století na jižním homím okraji středověké kolonizační obce. Současnou podobu pak získal po úpravách v roce 1746. Je to téměř obdélná roubená stavba na kamenné podezdívce situovaná uprostřed hřbitova obehnaného zdí z lomového

kamene. Vnější plášť celé stavby tvoří šindelový obklad a šindelová je rovněž krytina valbové střechy. Součástí plochostropého interiéru je kruchta s barokním varhanním pozitivem z roku 1699. Cenný je bohatě vyřezávaný polychromovaný hlavní oltář datovaný rokem 1715.

Dny lidové architektury Olomouckého kraje 2024

Putování za lidovými stavbami Hané a Olomouckého kraje – vydáno ke Dnům lidové architektury Olomouckého kraje konaným 20. července 2024 jako centrální akci Dnů lidové architektury Čech, Moravy a Slezska 2024

Informace ke Dnům lidové architektury Olomouckého kraje 2024:
www.lidove-stavby.cz; www.muzeumpv.cz; www.obeccholina.cz;
www.olkraj.cz; www.npu.cz; www.propamatky.info;
www.vecerni-praha.cz

U příležitosti Dnů lidové architektury Olomouckého kraje 2024 vydalo Kotěrovo centrum architektury a FOIBOS BOOKS s.r.o.

Autor projektu: Oldřich Janota / Texty: Pavel Bureš, Jiří Kaláb

Foto: Pavel Bureš, Jiří Kaláb / Redakce: Lenka Jiráťová

Produkce: Eva Henkrichová / Jazykové korektury: Eva Břicháčková

Grafická úprava: Jaroslav Turek / Osvit a tisk: Fronte tiskárna s.r.o.

Osobností Dnů lidové architektury Čech, Moravy a Slezska je Václav Žmolík – publicista, rozhlasový a televizní redaktor a moderátor

Hlavní pořadatelé:

Mediační partneři:

Finanční podpora a spolupráce:

